Programa

FESTA MAJOR D'ESTIU
SANT PERE 2021

Del 23 de juny al 3 de juliol de 2021
Tossa de Mar

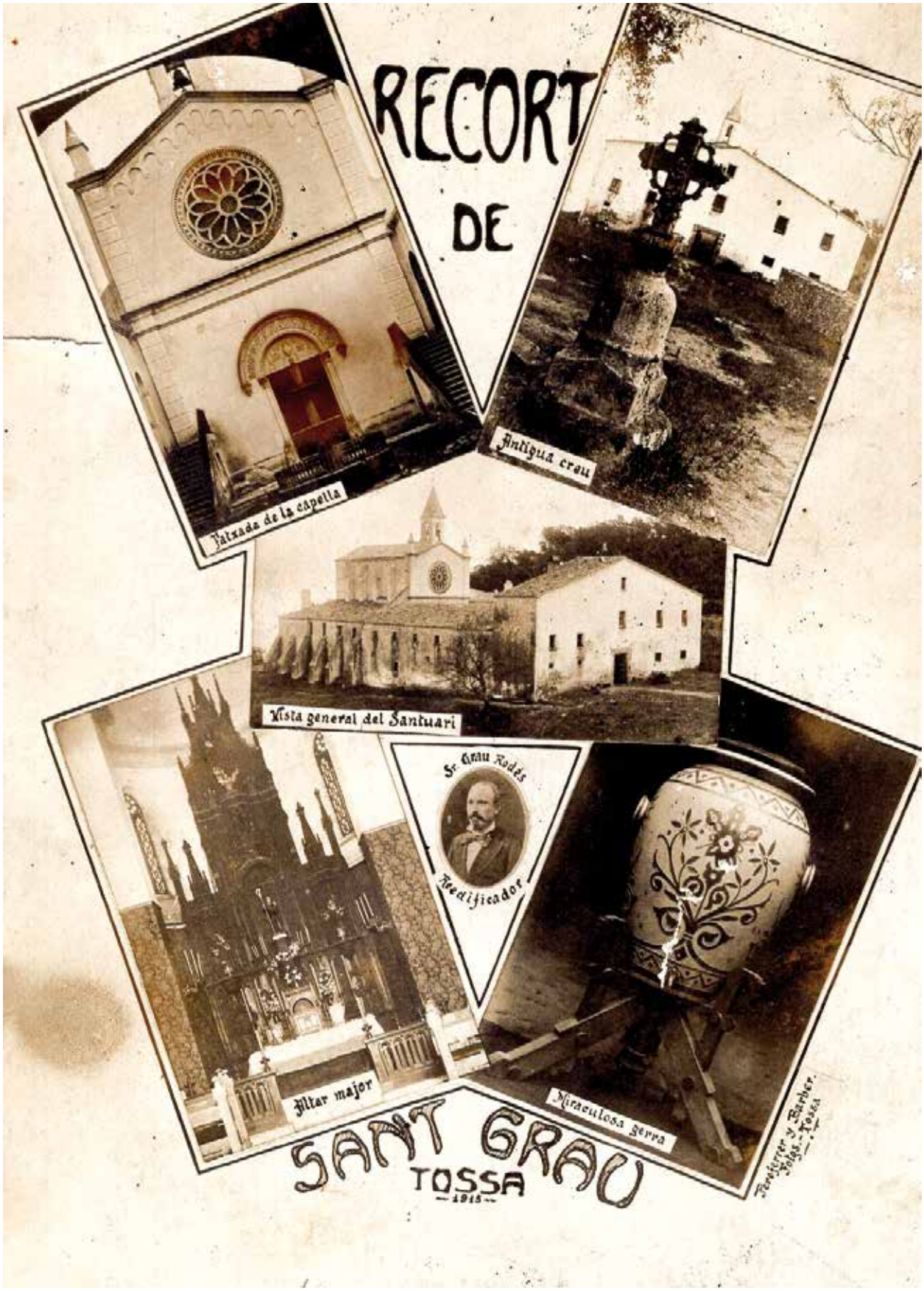

Foto portada i contraportada:
Albert Pibernat Mas (Mas Media)

Edita: Ajuntament de Tossa de Mar
Imprimeix: Indústria Gràfica Montserrat, SL
Dipòsit Legal: Gi 757-2021

SALUTACIÓ DE L'ALCALDE

Benvolguts veïns i veïnes,

Arribem a la Festa Major de Sant Pere envoltats per l'optimisme i les ganes de poder encaminar-nos cap a la desitjada normalitat. Sortim de dos anys molt complicats i és cert que encara ens queda molt per recuperar.

Organitzar aquesta Festa Major de Sant Pere, ha estat una tasca difícil i plena d'interrogants. Podreu veure en el programa, activitats en diferents formats, però no ens enganyem: l'ànim el tenim a dalt de tot i les ganes encara més. Això ens ha portat a intentar realitzar el màxim d'actes possibles per Sant Pere i per a l'estiu.

Com a consistori, fins que no recuperem la normalitat, no deixarem de ser-hi ni un moment. L'esforç de l'equip de govern, ha estat i és, ampli. Hem procurat, procurem i procurarem ajudar en el que es pugui a tots els sectors de la nostra vila, siguin les persones, sigui el teixit empresarial, siguin les nostres entitats. De ben segur tocarà tornar a ser flexibles i a buscar idees, subvencions o el que calgui perquè ningú no es quedi enrere en aquest any de recuperació.

És cert que depenem de factors externs com la desitjada mobilitat entre països, sí, però és exemplar com a poble com afrontem aquesta espera: amb treball, somriure i orgull. Poques viles poden lluir tant de l'actitud dels seus veïns i de les seves empreses, sinó, recordeu quan aquesta primavera, anàvem endavant i endarrere, carregats d'incerteses i de dubtes. Tota aquesta "mar de fons" no ha espantat a ningú i a poc a poc, Tossa, s'ha anat engalanant, posant-se a punt amb un objectiu: que els nostres visitants i turistes segueixin enamorant-se d'una vila tan bonica.

Mentre redacto aquesta salutació, arriba el darrer comunicat del Procicat amb un titular molt especial: "s'autoritzen les festes majors i les revetlles". És com una alenada d'aire fresc. Acabem de superar "una pantalla" molt important, però penso que encara ens en queden moltes i de molt complicades, i ara no podem defallir. Plegats ho aconseguirem.

En el record i en solidaritat amb totes les persones de Tossa que han patit els efectes de la pandèmia de la manera més punyent, en homenatge a tothom que s'ha esforçat i ha lluitat i amb l'esperança d'un futur millor per a tots, us convido a participar d'aquesta Festa Major de Sant Pere 2021.

Ben vostre,

Ramon Gascons i Tarrés
Alcalde

ENTORN DEL NOM: ARDENYA O CADIRETES? MUNTANYES DE SANT GRAU

David Moré Aguirre

El Centre d'Estudis Tossencs ha dedicat fa poc una extensa monografia al santuari de Sant Grau. En el títol hi llegim Sant Grau de Vallpresona, la qual cosa ha despertat certes sorpreses entre els benèvols lectors, pel desconeixement d'aquest nom a mode d'apel·latiu. El nom de Vallpresona, que correspon a la vall immediata al santuari en direcció al nord, és el topònim amb el qual es va conèixer llargament el santuari a època medieval. Després, és un topònim que va anar quedant en l'oblit. La força i el protagonisme del santuari, determinaren que fos conegut tan sols pel nom de l'advocació: Sant Grau a seques. A vegades, popularment i de manera més o menys recent, a Llagostera s'emprava la forma Sant Grau de Montagut, per la proximitat amb el castell termenat dels Moncada, i a Tossa la de Sant Grau de Cadiretes pel cim més alt del massís, situat no massa lluny del santuari, i límit termenal entre Llagostera i Tossa. Mai cap document relatiu al santuari va portar vinculat el nom d'Ardenya. Per això, podem afirmar amb rotunditat que el nom de Sant Grau d'Ardenya que alguns han emprat darrerament no té cap tipus de fonamentació històrica.

I el massís, quin nom ha rebut? Les darreres dècades es discuteix molt sobre el nom del massís que envolta Tossa. A Sant Feliu aposten pel nom d'Ardenya, mentre que a Llagostera i a Tossa sembla que agrada més el de Cadiretes. El paroxisme d'aquesta controvèrsia potser fos la inauguració que va fer Ernest Maragall, conseller d'Educació de la Generalitat de Catalunya, el 22 de març de 2010, de dues escoles que gairebé repeteixen nom: a Llagostera el CEIP Puig de les Cadiretes, i a Sant Feliu de Guíxols el CEIP Ardenya. Si una cosa s'evidencia, però, és la difusió a cada municipi de dos topònims per designar el mateix, la qual cosa mostra una sensibilitat diferenciada al respecte.

El primer nom és clar que prové del topònim que rep el cim més elevat del massís: el puig de ses Cadiretes situat a 519 metres sobre el nivell del mar. I el nom d'Ardenya, d'on ve? Doncs, aquí la cosa és una mica més complexa. El primer que cal dir és que es tracta d'un topònim d'aparició molt tardana en la documentació. En referències textuals d'època medieval i moderna no ens apareix mai, cal esperar a època contemporània per trobar-lo, i aquí segurament ens calgui fer una recerca més exhaustiva per poder afinar més i millor. En tot cas, el nom que durant molts segles apareix repetidament a la documentació és el de "muntanyes de Sant Grau", precisament per la importància ja esmentada del santuari que s'hi emplaça.

Mentre redactàvem el llibre del santuari de Sant Grau, fent cerques als diversos buscadors de premsa existents, vam adonar-nos amb gran sorpresa que la primera referència localitzada en premsa amb l'ús del topònim Ardenya data de l'1 d'agost de 1930 a *La Costa Brava* de Sant Feliu de Guíxols (p. 12). Una data ben tardana, resulta obvi, més encara si tenim en compte que és el municipi on més ha quallat. Historiadors com Joaquim Botet i Sisó, autor del volum dedicat a Girona de la *Geografia general de Catalunya* dirigida per Francesc Carreras Candi; Enric Claudi Girbal, autor el 1884 de la primera monografia del santuari i del llibre *Tossa. Noticias sobre la historia, tradiciones y costumbres de esta villa y su termino*; o Joaquim Pella i Forgas, autor de *Historia del Ampurdán* (1884), no esmenten mai el topònim Ardenya, el que indueix a pensar clarament que a finals del s. XIX aquest era totalment aliè a la memòria dels nostres pobles.

A Tossa i als municipis veïns ens caldrà estudiar i analitzar documentació molt variada per veure si trobem referències documentals d'aquest topònim que advertim empeltat.

D'on prové, doncs, el nom d'Ardenya?

A la revista de Sant Feliu de Guíxols *Áncora* del 20 de febrer de 1975 es recull una interessant referència sobre l'origen del topònim: Jaume Dalmau Casanovas, de Cassà de la Selva, en les seves notes per a un estudi sobre «Els noms de lloc a Girona», premiades a la III Setmana Cultural -abril de 1969- a Cassà i editades per la Colla Excursionista Cassanenca, d'Ardenya ens diu que és un nom molt antic:

«Ardu» en gal volia dir «lloc elevat» (cf. irl. antic «ardd» = «alt», «altura»; com «arddu»). I recorda les «Ardennes de la Gàl·lia belga, la zona de boscos i landes que Cèsar anomenava «Arduennae». La Diana caçadora, la de les selves, la dels indrets alterosos i abruptes, era entre els gals, «Ardoinna».

D'aquest lloc concret no n'hem trobat menció antiga amb aquest nom. Però, en un doc. del 1002 es parla d'una Ardenya del comtat de Barcelona «...in terminio de Mogoria, sive de ARDENNA, vel ipsa Granada...» (379 St. Cugat), que l'aportem sols per assenyalar quina podia ser la forma antiga d'Ardenya, coincidint quasi amb les «Arduennae» de Cèsar. Igualment, es parla d'una «Silva Ardenna» en 1010 (425 St. Cugat) sense que quedi clara l'ubicació d'aquesta Selva.

Per a conèixer a fons l'etimologia de la paraula, acudim a Joan Corominas i la seva magna obra *Onomasticon Cataloniae*, vol. II (editat el 1994), p. 225. Situa els mots Ardenya, Ardena i Ardenes en la mateixa entrada. Corominas ens en situa diversos al llarg de la geografia catalana. Una Ardena al Conflent (un serrat alt i poblat d'alzines entre Marquixanes i Els Masos), a l'Alt Empordà n'esmenta dos: un coll d'Ardenes, a la vall de Sant Quirze de Colera, i una riera d'Ardenya a Maçanet de Cabrenys. A la Costa Brava cita el nostre, en els següents termes:

A la Costa Brava, el gran i vell santuari de Sant Grau, damunt Tossa (cap al límit amb St. Feliu de Guíxols i Llagostera), ha dut el nom de St. Grau d'*Ardenya*: recordo haver-ho recollit viu (*ardéna*) en l'enq. de 1931 a Tossa (i crec també a St. Feliu). A Llagostera ara ja no és gaire conegut aquest nom, que els vells d'allí deformen en St. Grau *d urdéna*, tot declarant «és el que diuen els de St. Feliu però aquí en diem Sant Grau de Montagut; i també els de Tossa, així, o del Puig de les Cadiretes» (1988). A aquest es poden referir un Alamandus de *Ardenia* a. 1202 i Berenguer *Ardena* 1215 (Cart. de Roca-rossa, SS 46, 75).

A la parròquia de Ripoll cita una masia anomenada Bac d'Ardena. Al Baix Llobregat cita el Pla d'Ardenya (aquí és on situa la *Silva Ardenna* que Dalmau no ubicava), al Baix Gaià un poble anomenat Ardenya, al Vallès, una riera d'Ardenya a Vallromanes, i una Costa-Ardena damunt Ribes de Freser i la pujada d'Ardena en els pendents del popular Taga. Corominas destaca que tots aquests topònims catalans presents a la Catalunya Vella, a excepció del present al Baix Gaià, tenen en comú que es tracta de llocs elevats. Esmenta alguns personatges de la història de Catalunya: Josep d'Ardena, ambaixador de la Generalitat a França en els anys 1640, o Martí d'Ardenya, coronel de la tropa catalana de 1792 contra l'exèrcit de la Revolució Francesa. I afegeix, que a França hi ha topònims semblants a Valònia, la Xampanya, Lorena, el Cantal, o l'Aude.

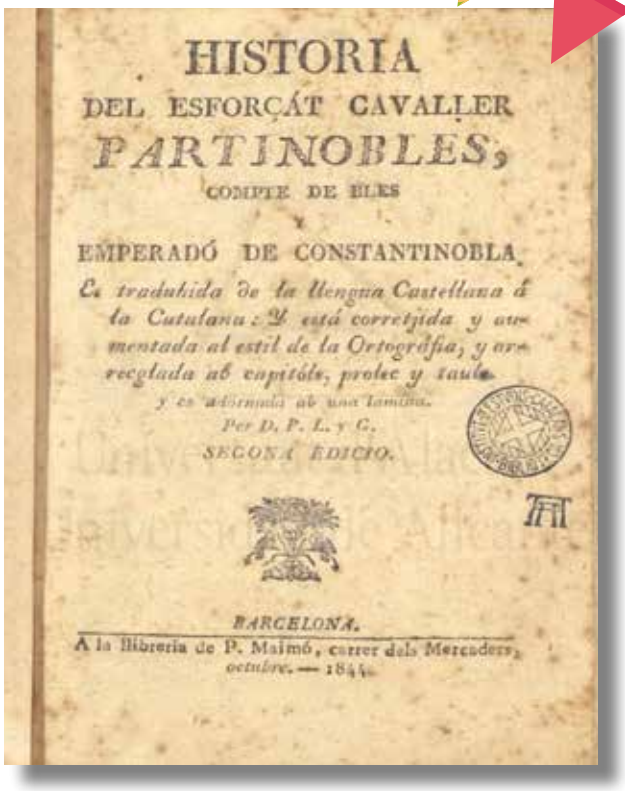
HISTORIA
DEL ESFORÇÁT CAVALLER
PARTINOBLES,
COMPTE DE ELES
Y
EMPERADÓ DE CONSTANTINOBLA.
Es traduhida de la llengua Castellana á la Catalana: Y está correctjida y aumentada al estil de la Ortogréfia, y arreglada ab capitóls, prolec y taula.
y es adornada ab una Tamina.
Per D. P. L. y C.
SEGONA EDICIO.
BARCELONA.
A la llibreria de P. Maimó, carrer dels Mercaders, octubre. — 1844.

Portada d'una edició de *Partinobles* de 1844.

Fins al moment, i almenys pel que fa a Tossa, l'evidència documentada més antiga del topònim, és la que va escriure el 1882 el taper i músic Vicenç Darder Dellonder en una crònica de la inauguració del santuari després de l'obra empresa per Grau Rodés. Es conserva el manuscrit que començava dient: "Las tradicionales montañas de Ardeña que forman cordillera con las de Montllor y Montagut en el término de Tossa…" (p. 110). També parla dels "monts d'Ardenya" en uns versos titulats "Divagant" (p. 208), en una data indeterminada de finals de s. XIX.

Fins aquí les evidències. A partir d'ara el que farem és esbossar una hipòtesi de treball, que futures recerques s'hauran d'encarregar de verificar, desmuntar o mantenir en la incògnita.

Sabem que Darder posseïa un exemplar d'un

conegut llibre de cavalleries, titulat *Història de l'esforçat cavaller Partinobles*. Les llegendes viatgen, les novel·les de cavalleries també, i en el context de la Renaixença, no és rara la tergiversació i/o adaptació de moltes tradicions. El seu nét, Vicenç Esteban Darder contava en un article publicat a la publicació vidrerenca *La Taula del Racó*, núm. 26, de març de 1981, p. 22-23:

Hi ha un llibre de cavalleries, que va ésser molt difós per tot Catalunya on es conten les aventures de l'ardit Comte de Partinobles. En un dels seus capítols, explica que formant part d'una partida de caça que tenia lloc a les muntanyes d'Ardenya, antic nom que es donava a la serralada que envolta Tossa, anant al darrere d'una peça, un senglar encisat, es va perdre en el bosc, arribant, després de córrer molt pel mig de les boscúries intrincades, a la porta d'un castell situat al damunt d'un promontori, de penya-segats alterosos sobre la mar, tal vegada era el castell de Pola o el de Tossa, on dues germanes de gran formosor, Emperadriu i Urraca, practicaven la màgia i és tradició, que en el castell de Pola era on totes les bruixes de la Costa Brava acudien a practicar els seus sàbats. A gent molt vella de la vila, els havia sentit contar històries de bruixeries lligades amb el nom d'una gran maga, anomenada Urraca.

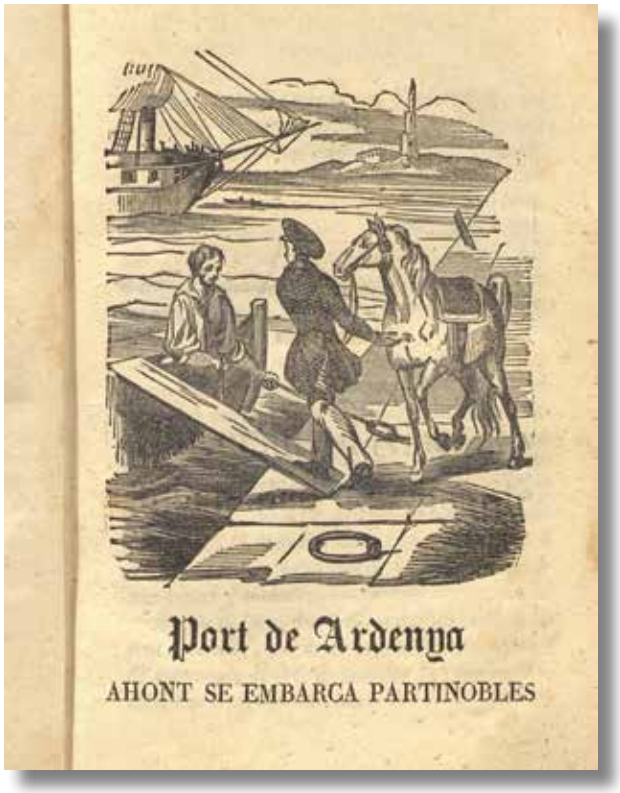

En aquesta edició impresa a Banyoles el 1846 per Jacinto Sabater, trobem un gravat amb el mateix títol, que explica l'embarcament de Partinobles a Ardenya camí de Tènedo (illa prop de l'estret dels Dardanels, al nordest del mar Egeu, topònim molt present a la tradició clàssica). Al fons, hi advertim clarament la llanterna de Gènova, el que prova com la llegenda viatja i s'adapta a diversos territoris.

En el llibre d'un servidor i Eva Pinyol (2014), *Llegendes i tradicions contades per Vicenç Esteban Darder* en anotació a peu de pàgina (p. 72) ja vam tenir cura de contextualitzar la referència literària de Partinobles, afegint que es tractava d'una novel·la de cavalleries d'origen francès *Partinopeus de Blois* (s. XII), la primera edició catalana de la qual és *Història de l'esforçat cavaller Partinobles*, impresa a Tarragona el 1588. Va ser molt llegida a les escoles catalanes d'ençà del s. XVII, i va tenir diverses edicions, algunes de les quals publicades a Girona. En concret, l'episodi ambientat a l'Ardenya és el XXXIV, que diu:

[C. XXXIV.] COM, ANANT URRACA FUGINT PER LA MAR, ARRIBÀ A LES SERRES DE ARDENYA Y ALLÍ TROBÀ LO COMPTE

Ara tornem a Urraca, que anave fugint per la mar per paor de la emperatriu.
Y anant axí, un dia arribaren davant les serres de Ardenya y, quant foren[52v] en lo port, sentiren alt en lo boscatge un cavall que relinchave. Sentint Urraca açò, demanà al patró de la nau en quina terra eren, e lo patró respòs:
– Senyora, jo estich molt maravellat que en aquestes serres haja cavalls, car són las més aspres y desertes montanyes del món, y diuhen-se les serres de Ardenya.

M. Ángeles Sequero García en la seva tesi doctoral llegida el 2015 a la Universitat d'Alacant, *Edició comentada de la* 'Història de l'esforçat cavaller Partinobles, compte de Bles, y aprés fonch emperador de Constantinoble', en relació al topònim Ardenya, a la pàgina 317, ens diu:

SERRES D'ARDENYA. Situades entre el sud de Bèlgica i nord de França es tracta d'una regió boscosa ben coneguda després de la II Guerra Mundial per haver tingut lloc la Batalla de les Ardenes.

A l'interior d'una edició de *Partinobles* de 1844, trobem el gravat "Port de Ardenya, ahont se embarca Partinobles", que bé podria ser una de les nostres platges o cales.

La presència d'aquest indret feréstec i màgic sovinteja als cantars de gesta francesos del cicle de Carlemany com ho mostra el poema èpic *Girart de Rousillon*, el *Roland enamorat* o el *Roland furiós* (Madrazo 1846: 186).

De la mateixa manera que ha viatjat arreu el mite de Rotllà, aquell cavaller franc que va viure al s. VII, contemporani de Carlemany i prefecte de la marca de Bretanya, les gestes del qual proliferen arreu d'Europa, i a Catalunya sovintegen en la rondallística popular; creiem que pot haver passat el mateix amb Partinobles i l'escenari de les seves gestes.

Al Pirineu, de l'Atlàntic a la Mediterrània, i del cantó sud i del costat nord, abunden els topònims amb referències vinculades a Rotllà. En el nostre àmbit territorial en donen testimoni la Vara de Rotllà o Maça d'en Rotllan, a la plaça de la Vila de Maçanet de Cabrenys, i les roques d'en Rotllà prop del cap Norfeu a Roses. Sequero a la seva tesi presenta un gravat d'una edició de Partinobles embarcant-se a l'Ardenya. Difícilment podia fer-ho així a les originals terres de l'interior belga.

Apuntem que, amb l'Ardenya, hauria pogut passar el mateix que amb Rotllà i el seu mite. La llegenda hauria viatjat, i per adaptar-la al medi, un topònim hauria trobat acomodament per justificar i adaptar millor el mite a una realitat territorial. Ens resta per estudiar en quin moment i per quins canals concrets s'hauria produït la importació del topònim d'origen belga a casa nostra. I com i de quina manera la seva difusió hauria arrelat exitosament. Apuntem com una possibilitat plausible que això s'hauria produït en el context de la Renaixença, un període durant el qual es configura la mitologia catalana, però ben segur ens caldrà aprofundir-hi més.

NOTES ENTORN DEL SANTUARI DE SANT GRAU DE VALLPRESONA (Tossa). Més de sis-cents anys de talaia espiritual i social de la comarca

David Moré Aguirre

Si ens enfilem al cim de les ruïnes del castell de Montagut (505 m), situat al límit dels termes municipals de Tossa i Llagostera, gaudirem d'una panoràmica única i esplèndida. Als nostres peus s'estén, a vista d'ocell per quilòmetres fins al mar, una atapeïda massa boscosa travessada, a l'esquerra, per la profunda vall de Vallpresona que acaba a la cala homònima, i a la dreta, s'albira l'ermita de Sant Grau, petita i solitària taca blanquinosa en un vast mantell verd. Situat a uns 400 metres d'alçada, i distant una desena de quilòmetres del nucli urbà, enmig d'una zona boscosa d'alt interès natural i paisatgístic.

En aquest indret feréstec, el 9 d'agost de 1408, els prohoms de Tossa van demanar permís al bisbe de Girona per construir una capella en honor de sant Grau. Les obres començaren el 1409. Es creà així un nou lloc de culte on, des de llavors i fins als nostres dies, generacions de fidels han mantingut viva la devoció a sant Grau, copatró de la vila amb sant Ramon de Penyafort i el titular sant Vicenç màrtir.

Mn. Joan Carreres Péra fent la consagració en l'ofici de sant Grau del 13 d'octubre de 2020, que malgrat la pandèmia va poder realitzar-se complint les mesures de seguretat. Foto DMA.

Grau d'Orlhac nascut entre el 855 i el 858 al castell de Sant Esteve d'Orlhac (Aurillac en francès, actual departament del Cantal), pertanyia a un potent i antic llinatge de l'aristocràcia aquitana. Fou un home ric, propietari d'una gran fortuna immobiliària emprada per fer almoines, visqué com un monjo laic i fou un gran pelegrí. D'un dels viatges, retornà amb el consentiment papal per a la fundació d'un monestir a Orlhac, i el privilegi de quedar sota dependència directa de la Santa Seu. Ja en vida, la fama de taumaturg s'escampà arreu de la seva regió. Ben aviat, després de la seva defunció (909) i sense patir el martiri ni haver rebut ordes sagrades, Grau, model de santedat laica, *exemplum* i mirall de comportament per a la noblesa, fou canonitzat *vox populi.*

L'hagiografia del sant diu que la seva devoció passà els Pirineus per florir a Catalunya, on l'any 1019 ja existia la capella de Sant Grau d'Anglerill (Solsonès). La devoció s'estengué per les comarques gironines, el Solsonès i la ciutat de Barcelona. La llegenda diu que la reina Maria d'Aragó i Sicília volent honorar el seu il·lustre avantpassat, feu construir una església a Tossa i obtingué de l'abat d'Orlhac algunes relíquies. Avui, però, sabem que no fou la mare de Jaume I qui en promogué la construcció i hi portà relíquies. Fa poc hem verificat documentalment l'entrega d'unes relíquies de Sant Grau a la parròquia de Tossa el 1454, per intermediació de la reina Maria de Castella i de Lancaster, esposa d'Alfons el Magnànim, la qual cosa endarrereix dos segles l'arribada d'aquestes a Tossa.

Imatge de sant Grau realitzada per Ramon Pericay Colomer el 1948. Foto DMA.

Panoràmica de Vallpresona des del castell de Montagut. El punt blanc a la dreta enmig de la boscúria és el santuari de Sant Grau. Foto Vicenç Gascons Sureda.

Pergamí de 1454. Atestació de l'arribada a Tossa de les relíquies de sant Grau. Archives départementales du Cantal, 4 G 9.

Al llarg dels segles, el santuari va anar aplegant importants extensions de terres, la més important de les quals l'heretat del mas Salionç. El 1617 l'abat de Ripoll comprà el mas i totes les seves propietats, i el 1621 ho vengué tot al Comú de Tossa, precedent a l'època de l'Ajuntament, que ho cedí a l'ermita on s'hi establí un capellà que n'administrava el patrimoni, algunes terres del qual alhora estaven sotmeses a drets comunals dels tossencs per fer llenya i carbó per a la pròpia subsistència.

Una de les particularitats del santuari, és que per accedir a la capella calia franquejar la porta del recinte on hi havia la masoveria. Això no tingué cap importància fins la desamortització del 1798, quan capella i resta de l'edifici iniciaren camins separats. Amb la desamortització es mantenia el culte a la capella, però l'edifici i les terres foren finalment venudes el 1806 al negociant barceloní Antoni de Valls i de Planell. Poc després s'esdevingué la Guerra del Francès que portà destrucció i tribulacions. El santuari quedà en estat ruïnós i pervisqueren la masoveria i l'explotació forestal sota la

Reliquiari de sant Grau a la porta i a l'altar del santuari el dia de l'aplec de 2020. Foto DMA.

Sant Grau i la Mare de Déu tornen al santuari. Oli sobre tela de Josep Masriera Manovens (1885). Col·lecció particular.

tutela de diversos propietaris, primer forans i posteriorment tossencs. El 1882, el negociant tossenc Grau Rodés Moré que havia adquirit la propietat l'any anterior al també negociant i propietari tossenc Josep Ferro Mont, costejà la reconstrucció de tot el complex sense escatimar res, invertint una quantiosa fortuna.

Pocs anys després, els negocis ferroviaris portaren Grau Rodés a la fallida. El 1897 la propietat fou subhastada i adjudicada a favor del propietari i advocat de Santa Coloma de Farners, Joan Corominas Muxach, a la mort del qual el succeí el seu fill Josep Corominas Salvador. Aquest, el 1926 la vengué a Fernando Vilallonga Balam, propietari i negociant tossenc establert a Barcelona, que engrandí la propietat i costejà obres de reforma. Vilallonga el 1957, poc abans de la seva mort, vengué la finca al seu nebot Domingo Gotarra Blanqué, que hi obrí un luxós i reconegut establiment hoteler, inaugurat l'estiu de 1962. L'hotel tancà el 1966 just quan semblava que la urbanització de la zona culminaria un gran projecte residencial. Tanmateix, novament, tot va fer fallida, i el 1968 la propietat de Sant Grau acabà embargada per la Caja de Ahorros y Monte de Piedad

Retrat de Grau Rodés Moré. Col·lecció família March.

Acte de signatura de la compra de Sant Grau el 13 d'octubre de 2009, amb l'alcaldessa, la notària i l'administrador general d'Ibercaja, regidors, autoritats i públic assistent. Fotos Vicenç Gascons Sureda.

de Zaragoza, Aragón y Rioja, posteriorment coneguda com Ibercaja, d'escassa implantació a Catalunya. Durant anys, a excepció del 2007, l'entitat financera concedia el permís per obrir el santuari el dia de l'aplec. A finals del s. XX i primers anys del XXI es van iniciar les converses per tal que la propietat retornés a la vila de Tossa. Finalment, el 13 d'octubre de 2009 el pati del santuari va ser l'escenari de la signatura notarial de la compravenda d'aquest important i simbòlic equipament.

D'ençà 2011, l'obrer del santuari, criat a l'indret en ser fill d'un antic masover, hi regenta un bar que, amb un escalf com el d'abans, acull el visitant que s'hi apropa, i garanteix mantenir l'equipament en condicions. Així mateix, l'aprovació d'un pla tècnic de gestió i millora forestal de la finca (2014-2021), la renovació del qual ja s'està tramitant en aquests moments, ha contribuït a preservar l'indret i posar en valor el seu potencial ecològic i cultural. Respecte l'edifici, és previsible, que temps a venir calgui fer-hi algun tipus d'intervenció per garantir-ne l'estat de conservació. Pel que fa als nous possibles usos a donar-li, el futur resta per escriure.

Amb una història de més de 600 anys, la festivitat del 13 d'octubre era històricament punt de trobada de molts municipis de la contrada, i l'aplec és avui encara una tradició viva en el calendari local.

Al centre de la imatge, l'obrer Grau Garriga Trias que vetlla pel manteniment del santuari. Foto Eva Pinyol Llésera.

Processó de sant Grau de principi dels anys cinquanta. AMT. Col·lecció Vicenç Esteban Darder.

Col·lecció Vicenç Gascons Sureda.

Aplec de 1914. Col·lecció AMT.

Col·lecció família Planet Aviñó.

Col·lecció Grup Cultural Tossenc.

Col·lecció Dolors Viadé Gordils.

TOSSA

APLEC DE ST. GRAU

13 d'octubre 1983

PROGRAMA:

A les 11,30 Missa a la capella del Mas.

A les 12,30 Sardanes vermuth a l'era.

A les 3 de la tarda audició de sardanes a la mateixa era, interpretades per la COBLA - ORQUESTRA LA PRINCIPAL DE LLAGOSTERA

PATROCINA: l'Ajuntament - Comissió de Festes

Una Tómbola

Rifa d'un Xai

Servei de Bar

AMT. Col·lecció de cartells.

Col·lecció família Canadell Colomer.

Ball als anys quaranta. Foto Film Oller. Col·lecció Francesc Fonalledas Capdevila.

Cobla Turissa el 1954. Col·lecció Francesc Fonalledas Capdevila.

Aplec de 1915. Col·lecció AMT.

AMT. Col·lecció de cartells.

AMT. Col·lecció de cartells.

La Cobla Turissa actuant a Sant Grau.
Col·lecció Lola Coris Mestres.

Aplec de 1915. Col·lecció AMT.

Un aplec recent. Foto Jordi Ferré Gicquel.

L'historiador gironí Enric Claudi Girbal en publicà un opuscle el 1884. El 2020 el Centre d'Estudis Tossencs, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Tossa, la Diputació de Girona i l'Institut Ramon Muntaner, ha promogut l'edició d'una nova monografia, obra dels historiadors David Moré Aguirre i Mario Zucchitello Gilioli, que permet actualitzar la seva història fins l'actualitat. El llibre aporta gran nombre de dades històriques fruit d'anys de recerca dels dos autors, contextualitza la seva història a nivell català, i facilita informació comparada sobre la vida, obra i influència cultural del sant que li dona nom.

La presentació del llibre va tenir lloc el diumenge 9 de maig de 2021, a les 5 de la tarda, a l'aire lliure, al davant del santuari de Sant Grau. L'acte enregistrat i emès per Televisió de Tossa, va ser presentat per l'alcaldessa Imma Colom Canal que va evocar les negociacions dutes a terme el 2009 per aconseguir la compra de la finca de Sant Grau a Ibercaja. La presentació del llibre va anar a càrrec de l'arxivera municipal de Llagostera, Marta Albà Espinet, que va desgranar amb minuciositat els diversos aspectes inclosos en el llibre, i va destacar els forts vincles de poblacions veïnes com Llagostera, que tenen també en el seu imaginari col·lectiu el nostre santuari. Així mateix, els dos autors van explicar algunes experiències viscudes durant la realització del llibre, i van fer diversos agraïments a persones i institucions que havien col·laborat en la seva materialització. L'acte va comptar amb una nombrosa assistència, més tenint en compte la situació sanitària del moment. S'hi van aplegar unes cent cinquanta persones, vingudes de Tossa, Llagostera, Llo-

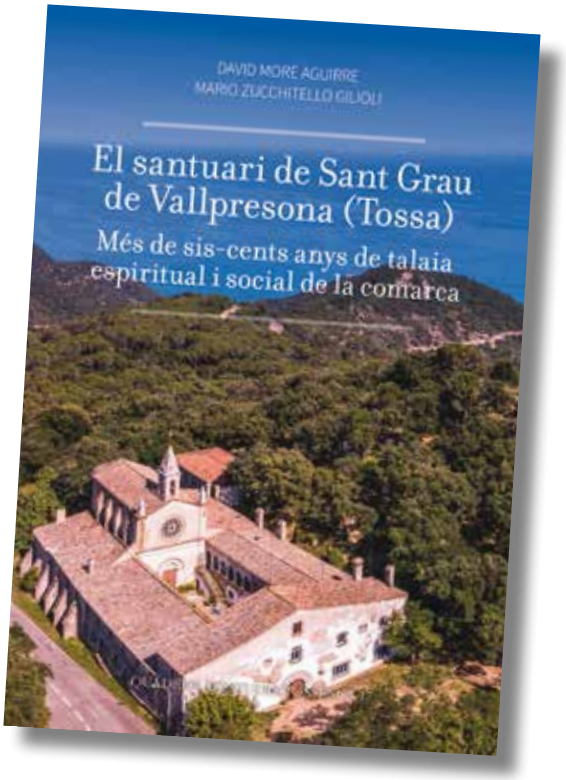

Acte de presentació del llibre el 9 de maig de 2021.
Fotos: Eva Pinyol Llésera.

ret, Sant Feliu de Guíxols, Calonge, Caldes de Malavella, Vidreres, Girona i Barcelona. Destaca l'assistència dels besnets de Grau Rodés Moré, el prohom que va finançar la seva restauració el 1882, vinguts de Teià, al Maresme; així com la d'Àurea Farssac Colubret, neta de la llevadora Teresa March Lloveras, filla del masover de Sant Grau, nascuda allí el 1876 i de reconeguda trajectòria a Badalona, i la de Titó Juandó Marcó, vídua de l'escultor tossenc Bonaventura Ansón Pérez, recentment traspassat, que va residir en aquell paratge durant molts anys i on va trobar la seva font d'inspiració creativa.

Als autors i organitzadors de l'acte ens va omplir de joia poder retrobar amics, veïns i coneguts en un espai entranyable per a tots nosaltres, on l'alegria i l'esperança de la primavera permetia deixar enrere el llarg i convuls període de confinament que tristament ha marcat la nostra societat els darrers temps.

Àurea Farssac Colubret i el seu fill.

L'alcaldesa de Tossa, l'arxivera de Llagostera i els dos autors.

Roser March Puigoriol, besneta de Grau Rodés, i el seu marit.

Titó Juandó Marcó, vídua de Bonaventura Ansón.

PROGRAMA DE LA FESTA MAJOR D'ESTIU SANT PERE 2021

Preguem que durant tots els actes es tinguin en compte les mesures anti Covid 19, dictades pel Procicat: ús obligatori de la mascareta i respectar la distància de seguretat. Aforament limitat. Moltes gràcies.

És obligatori reservar o adquirir l'entrada de manera anticipada per poder accedir a tots els actes del Festival de Rumba i Música Catalana. Les entrades es podran obtenir a:
http://entrades.tossademar.cat

Dimecres, 23 de juny
17:00 h Avinguda de Catalunya
Inici de la Fira d'atraccions infantil.
Fins el dia 4 de juliol.
22:00 h Sa Plaja
Tradicional encesa de la foguera de Sant Joan.

Divendres, 25 de juny
FESTIVAL DE RUMBA I MÚSICA CATALANA DE TOSSA DE MAR
17:30 h Carrers de la Vila
Rumba i música catalana pels carrers de la vila
18:30 h Plaça de l'Església
Actuació de "Rumbesia". Entrada gratuïta.
20:30 h Camp de futbol
Actuació de "Buhos". Entrada, 5 €.
22:30 h Avinguda de Catalunya
Actuació de "Los Toteros". Entrada gratuïta.

Dissabte, 26 de juny
FESTIVAL DE RUMBA I MÚSICA CATALANA DE TOSSA DE MAR
12:30 h Plaça de la Concòrdia
Concert de vermut amb "Sabor Rumbero". Entrada gratuïta.
17:30 h Carrers de la Vila
Rumba i música catalana pels carrers de la vila
20:30 h Camp de futbol
Actuació de "Gertrudis". Entrada, 5 €.
22:30 h Avinguda de Catalunya
Actuació de "All Stars Trio". Entrada gratuïta.

Diumenge, 27 de juny
19:30 h Passeig de Mn. Cinto Verdaguer
Presentació del llibre "Cuina de Mar i Muntanya. Costa Brava Sud", d'editorial Farell, a càrrec del seu autor, Dr. Jordi Tresserras, Universitat de Barcelona. Seguidament, taula rodona amb diversos convidats coneixedors de la cuina tossenca.

Dilluns, 28 de juny
18:00 h **Repic general de campanes**
18:30 h Passeig de Mn. Cinto Verdaguer
Pregó de Festa Major a càrrec dels germans Lores Gelpí, del restaurant "La Cuina de can Simón".
22:00 h Passeig de Mn. Cinto Verdaguer
"Tot Plegat" en directe, el programa de TVTossa amb contingut inèdit, música en viu, entrevistes especials i moltes sorpreses. Cal reservar entrada a la Casa de Cultura T. 972 34 09 05 i totplegatradiotossa@gmail.com
22:30 h Plaça de l'Antic Hospital de Sant Miquel
Concert de Festa Major amb "The funk power station". Activitat gratuïta.

Dimarts, 29 de juny
FESTIVITAT DE SANT PERE. PATRÓ DELS PESCADORS
12:00 h Església Parroquial de Sant Vicenç
Ofici solemne amb acompanyament d'orquestra, seguidament, **tradicional Processó de Sant Pere** a la Platja Gran.
13:30 h Plaça de l'Església
Audició de sardanes
18:00 h Plaça de l'Antic Hospital de Sant Miquel
Espectacle infantil "Anem amunt", a càrrec de "Els Atrapasomnis".
19:00 h Passeig de Mn. Cinto Verdaguer
Audició de sardanes.
*Els actes del dia seran amenitzats per la Cobla La Flama de Farners

22:00 h Plaça de l'Antic Hospital de Sant Miquel
Actuació de "The Bazaga's". Activitat gratuïta.

Dimecres, 30 de juny
18.00 Casa de Cultura
Inauguració de l'exposició "El llegat indià".
Organitza: Xarxa de Municipis Indians.
22:00 h Passeig de Mn. Cinto Verdaguer
Serenata a càrrec de la Cobla La Principal de la Bisbal

Dijous, 1 de juliol
22:30 h Plaça de l'Antic Hospital de Sant Miquel
Actuació de "Peyu" amb "L'home orquestra"
El disseny horrorós del cartell de L'Home Orquestra ja dóna moltes pistes del que vol ser aquest espectacle. En Peyu ha volgut fer d'alguna manera una paròdia-homenatge d'aquesta figura que tots hem vist actuar alguna vegada a la Festa Major del poble.

Divendres, 2 de juliol
FESTIVITAT DE LA MARE DE DÉU DEL SOCORS
12:00 h Capella de la Mare de Déu del Socors
Ofici solemne amb acompanyament d'orquestra.
12:45 h Davant la Capella de la Mare de Déu del Socors
Audició de sardanes.
19:00 h Passeig de Mn. Cinto Verdaguer
Audició de sardanes.
19.00 h Museu de la Dona
"Remendadores, artistes i bruixes". Visita guiada a través de la singular mirada de les dones que han marcat la història de Tossa. Activitat gratuïta. Cal fer reserva prèvia a l'Oficina de Turisme T. 972 34 01 08.
Es repetirà tots el divendres d'estiu.

*Els actes del dia seran amenitzats per la Cobla La Flama de Farners.

19:00 h a 24:00 h Avinguda de Catalunya
FESTA TOSSENCA
Concert de grups locals com a clausura de la Festa Major d'Estiu.
Actuació de "Nik Coris", "Gunsmoke", "Apali", "Es Trobador de Tossa" amb acompanyament de "MAAMS" i "The Bad Sailors".
Activitat gratuïta.

TOQUEN A CÓRRER CONCURS VIRTUAL
Organitza: TVTossa + Ajuntament de Tossa. Enguany la Covid 19 ens impedeix celebrar el "Toquen a córrer" com sempre l'hem celebrat, però com que nosaltres ens resistim a no celebrar una de les tradicions més nostrades, hem decidit fer un "Toquen a córrer" virtual. Això és: es tracta que agafeu el votre grup bombolla i filmeu a casa, al jardí, al carrer, a bosc, a la terrassa, on vulgueu… el vostre "Toquen a córrer" particular i ens el feu arribar a: culturatossa@gmail.com. Hi haurà: Categoria Tradicional (fidel a l'original), Categoria Xixanet (per fer-ho fàcil a casa i amb la família) i Categoria Correaigua (a galletades, raig de manguera…). Data límit: 30 de juny de 2021. Recorda gravar-te en horitzontal en el cas que ho facis amb el mòbil. En el correu ens has de posar el nom de la teva bombolla, un número de contacte i especificar en quina categoria participeu. Premis sorpresa. Animeu-vos!

Dissabte, 3 de juliol
18:00 h Museu de la Dona
La dona en el món indià. Joan Miquel Llodrà, divulgador cultural. Organitza: Xarxa de Municipis Indians.
19:00 h Passeig de Mn. Cinto Verdaguer
Actuació de "Aiala". Presentació de "2021 An Earth Oddity". Activitat organitzada per Ateneu La Concòrdia. Entrada gratuïta. Cal reserva prèvia a: www.aiala.evenbrite.es

El text que testimonia el pas més antic d'un escriptor pel santuari de Sant Grau i el seu entorn, són vint quintets de joventut «plens d'energia romàntica davant el temporal vist des de l'alçada», segons Narcís Figueras,[1] obra del periodista i poeta Ferran Agulló Vidal (Girona, 1863-Santa Coloma de Farners, 1933), que amb el títol de «La Gropada», dedicada a Francesc Ribot Climent,[2] va guanyar un accèssit als Jocs Florals de Barcelona de 1886. Recordem, que va ser Ferran Agulló qui, des de l'ermita de Sant Elm de Sant Feliu de Guíxols tot mirant el litoral envers Tossa, intuí la idea de batejar amb el nom de la Costa Brava el nostre litoral, tal com publicà per primera vegada en la seva columna diària a *La Veu de Catalunya* el 12 de setembre de 1908. Es tracta d'uns versos alexandrins, de 12 síl·labes amb pausa al mig (6 + 6).

1 Narcís FIGUERAS (2003). «La Selva», a Narcís-Jordi ARAGÓ i M. Àngela VILALLONGA (ed.). *Atles literari de les Terres de Girona, segles XIX-XX*, vol. II, Girona, Diputació de Girona, p. 1.123.

2 Molt probablement es tracta de Francesc Ribot Climent (Barcelona, 1861-?, >1911), militar, retirat com a comandant d'artilleria.

LA GROPADA, DE FERRAN AGULLÓ VIDAL

Edició i notes a cura de Narcís Figueras Capdevila (2020)

Sant Grau amb ses alzines té un mirador de roca
d'on guaita nit i dia la vila, el pla, la mar;
quan la tempesta esclata, quan el mestral hi toca
les crins se'ls hi estarrufen com poltre que es desboca
i alzina contra alzina comencen a topar.

Els pins sobergs s'hi aixequen, semblant gegants que udolen
amb ses fornides testes amenaçant el cel;
bramulen i es revinclen, s'ajeuen i es condolen;
que enmig la mar revolta les pobres barques volen
i encar de la tallada al bosc queda l'arrel.

Si el cim el sol colora quan surt sobre l'onada,
en sos ombrius i balmes prou s'entreté la nit,
els núvols s'esparraquen[1] en tanta de brancada
gronxant-los fets a trossos el buf de l'oratjada
com veles en els *màstils*[2] que el vent ha migpartit.

Jo munto tes granítiques escales que muntava
per arribar al dolmen el celta primitiu,
la llosa, ja caiguda, dintre la terra es clava;
els forts *pilans*[3] caigueren; i allà on el bard cantava
l'esquerpa sargantana hi pren el sol d'estiu.

La calma de les feres que a batre's s'aparien
mostren avui, guaitant-se tranquil·les, terra i mar:
els núvols a glopades en l'horitzó es congrien,
el sol no escalfa, crema; si manses ans venien,
inflades ja les ones rodolen sens parar.

L'aire no es mou; la calda feixuga, aixafa, ofega,
xiscla el voltor que aixeca des de la roca el vol,
l'oreneta amb ses ales la terra *ardenta*[4] frega,
i la maror va inflant-se, el *penyascal*[5] gemega,
el primer núvol negre tapa la llum del sol.

Sant Grau, des de ta cima, vull veure la gropada
ses ales turmentoses batent per terra i mar,
dels elements vull veure la fúria desfermada
cantar amb l'aspre alzina un himne a la ventada
i a frec a frec dels núvols, joiós vull tremolar.

Oh, sí! Ja ve! La serra de *sombres*[6] ha vestida,
amb passes de set llegües camina que fa por,
l'espessa polseguera la llum ha enterbolida,
sorolla ses entranyes la terra estamordida
i al mig de negres núvols ja llampa en l'horitzó.

Fixant en la gropada l'esguard que jamai s'erra,
corrent cap a la platja fan dret els mariners,
en els ternals i cúrries el fort llibant s'aferra
i bots, llaguts i barques hissant cap dintre terra,
ormeigs i pals i veles recullen feinaters.

La ratxa malfactora de forta llevantada
passa xiulant, les ones llençant al penyalar;
darrera aquesta una altra i una altra a la vegada,
i abraça ja a la terra la negra nuvolada
i als núvols se redrecen les ones de la mar.

Esclata la tempesta horrible, esglaiadora,
el cel contra la terra, la mar contra del cel,
calciga el vent les ones amb fúria destructora
i dalt les altes roques amb força les arbora
mentres[7] al bosc l'alzina vol arrencar d'arrel.

Semblen muntanyes d'aigua les ones enasprades,
negres, horribles feres, als llamps emmirallant;
són colles d'aus fantàstiques volant avalotades
que freguen per les roques ses ales encrestades
i en lluita escruixidora *barregen-se*[8] udolant.

Als roncs de les onades respon la terra tota,
brama el torrent inflant-se, el riu va desbordat;
el roure centenari son alt brancatge acota,
retruny per les muntanyes el tro, i encara sota
el porxo de l'estable, tremola amb por el ramat.

Entre els esculls i roques de dintre la badia,
allà on en nits serenes l'onatge va a morir,
hi dansen les espurnes amb infernal follia,
llançant-se a les esquerdes on la gavina hi nia,
desfent-se en gotellades que el vent va a recollir.

Qui sap on han fet presa les ones mar enfora!
De l'una a l'altra passen un costellam de nau,
jugant-hi amb *esglaianta*[9] delícia destructora
com xurma sense guia que la bullanga arbora
amb l'ídol que ha fet caure de l'assaltat palau.

Que és imponent i brava la tempestat revolta!
Què vol, doncs, de la terra la fúria de la mar?
Sos clams són per als homes la funeral absolta?
Vol enrunar el cercle de roques que la volta
i plans i monts i viles entre sos plecs negar?

Qui ho sap! Ahir gronxava tan blava i amansida
les naus que la solcaven empeses pel ponent,
pujava dalt les roques tan bé i amorosida,
i al dar l'ona en la platja l'últim ressò de vida,
moria en les arenes cantant tan dolçament.

Oh, fúria destructora de la tempesta *airada*![10]
L'home, que és rei, acota baix tant poder el front;
Veniu sinó i lluiteu-hi contra la fera onada:
l'enginy és res, la màquina s'enfonsa destrossada,
l'home és un gra de sorra que es perd en el pregon.

Veniu els que de l'home voleu la mar esclava,
veniu, sobergs, doncs, ara, el rei a proclamar
perquè dos mars llunyanes un dia barrejava;
si airades s'aixequessin, la terra se negava
com eixes naus perdudes que ahir la van creuar.

Quan ronca la mar brava com ronca avui, feresta,
braus mariners, flecteu-vos i amb *humiltat*[11] reseu;
l'home i la nau, joguines són, ai!, de la tempesta,
el prec, l'oració santa, és sols lo que vos resta:
la tempestat furiosa és lo poder de Déu!

Ferran Agulló Vidal
[*Llibre de versos*, 1905, p. 183-187.
Accèssit a la Viola als Jocs Florals
de Barcelona de 1886]

1 A l'original: "esparrequen", segons la pronúncia local.
2 Castellà, per "pal" o "asta".
3 Per "pilars". Forma popular del plural de "pila(r)".
4 Forma femenina analògica de l'adjectiu "ardent", usada popularment i en textos literaris.
5 Castellà, pel cat. "penyalar", lloc ple de penyals.
6 Castellà, per "ombres".
7 Forma popular, per "mentre". Per necessitats mètriques.
8 Forma invertida de verb i pronom, poc usual avui. Per necessitats accentuals del vers.
9 Forma femenina analògic del gerundi "esglaiant", adjectivat. Per "esglaiadora".
10 La forma correcta avui, "aïrada", allargaria una síl·laba sobrera el vers.
11 Per "humilitat", la mètrica ho demana.

Mànigа d'aigua de l'1 de setembre de 1965 davant el port de Sant Feliu de Guíxols. Col·lecció Alberto Aguirre Martín.

La mànigа d'aigua vista des de Tossa. Foto *Turissa*.

MASSÍS DE CADIRETES

Geologia

El massís de l'Ardenya Cadiretes és un sistema muntanyós de substrat granític i alçades modestes pertanyent a la part gironina de la Serralada Litoral Catalana. El punt culminant s'assoleix al puig de Cadiretes, amb una alçada de 519 m. Les petites valls i fondalades del massís es veuen solcades per torrents de règim típicament mediterrani. Els vessants marítims d'aquest massís baixen de forma sobtada fins el mar, configurant una costa rocosa, alta i escarpada, de grans penya-segats articulats amb petites cales.

La combinació de diferents processos geològics ha donat lloc a l'aflorament de tot un plegat de formes granítiques variades de perfils molt singulars. El conjunt és una interessant mostra de la geomorfologia en roques magmàtiques, tant pel que fa a les formes majors (doms, torres rocalloses), com a petita escala (cassoletes, taffoni…).

Vegetació

El paisatge d'aquesta serralada se situa dins del domini de la sureda (*Quercus suber*), explotada per la producció de suro. La sureda sovint es troba en forma de bosc mixt, amb alzines i pins barrejats entre els suros.

La sureda és un bosc esclarissat i obert, aquesta obertura afavoreix el pas de la llum del sol i la formació d'un sotabosc ric en arbusts amants de la llum i l'escalfor, molts d'ells productors de compostos aromàtics.

A la zona costanera trobem vegetació mediterrània costanera amb pinedes litorals de pi blanc, surera termòfila i brolles litorals.

En els fondals i obacs humits, trobem vegetació de ribera amb presència rica en espècies boreals, com per exemple la verneda, la gatelleda, la lloreda i l'avellanosa.

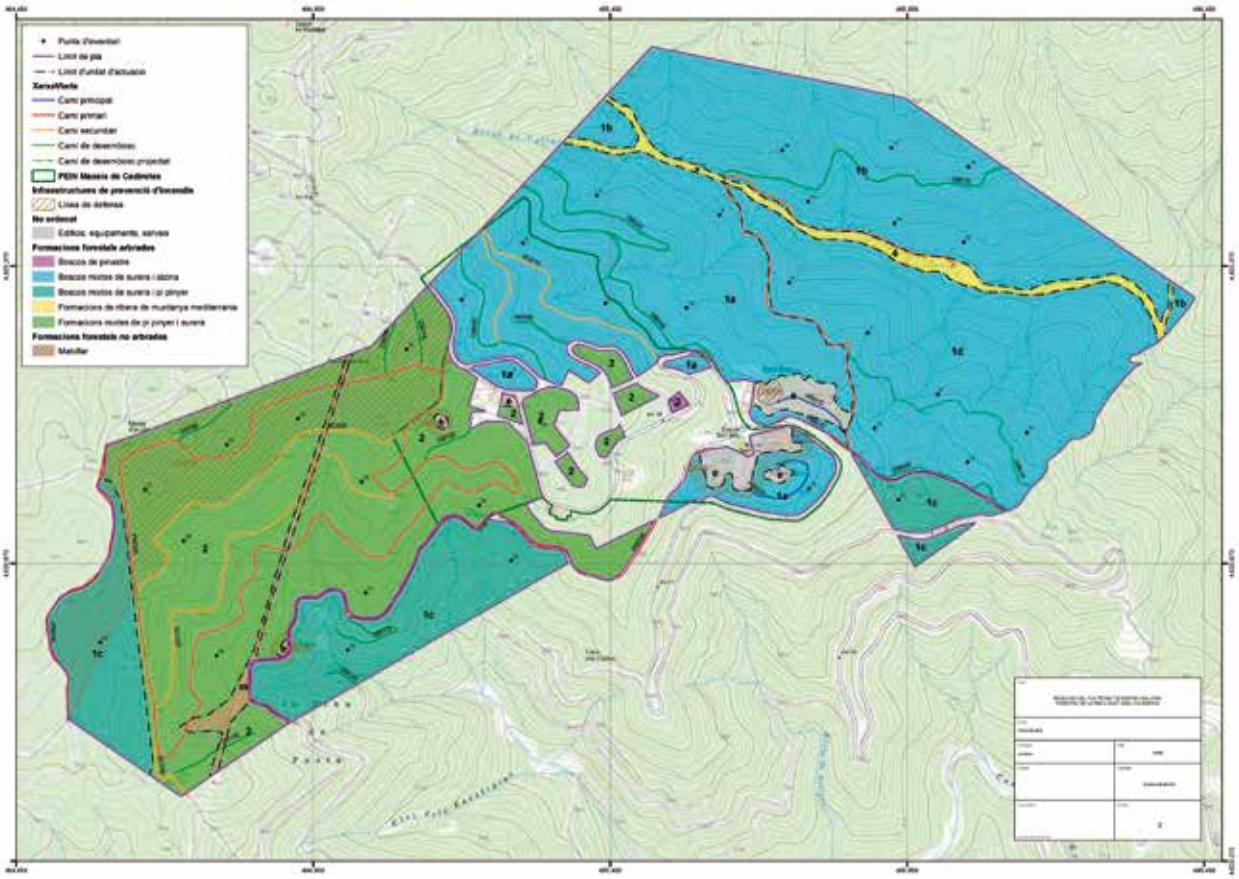

Mapa de les formacions vegetals de la finca de Sant Grau (PTGMF de Sant Grau 2021)

Cal realçar la presència d'algunes rareses florístiques com ara la falguera de rei, i la ginesta linifòlia.

Fauna

La fauna terrestre és típicament mediterrània. Els milers d'insectes i altres invertebrats, rèptils, ocells de tota mena i petits mamífers afavoreixen la presència d'algunes comunitats de predadors ben estructurades. Pel que fa als mamífers carnívors, cal subratllar la geneta (*Genetta genetta*), la fagina (*Martes foina*), el teixó (*Meles meles*), la mostela (*Mustela nivalis*) i la guineu (*Vulpes vulpes*).

Podem trobar ocells rapinyaires diürns i nocturns com l'astor (*Accipiter gentilis*), l'esparver (*Accipiter nisus*), el duc (*Bubo bubo*), l'àguila marcenca (*Circaetus gallicus*), l'aligot (*Buteo buteo*), el falcó pelegrí (*Falco peregrinus*) i el xoriguer comú (*Falco tinnunculus*).

Abunda el porc senglar (*Sus scrofa*) un animal omnívor i oportunista.

Santuari de Sant Grau

Sota l'advocació de Sant Grau d'Aurillac el santuari ve celebrant secularment un tradicional aplec per la seva festivitat, el 13 d'octubre. L'evidència documental més antiga de la seva existència ens remet a l'any 1408, quan el bisbe de Girona va donar llicència als parroquians de Tossa per erigir a la muntanya una capella dedicada a Sant Grau, que sembla hauria vingut a substituir una d'anterior derruïda. La tradició llegendària diu que en aquest punt hi dormí el sant, i que fou la reina Maria de Montpeller, mare de Jaume I, qui hauria fet construir la primera capella. Les vicissituds històriques relatives a la propietat del santuari i les seves terres foren secularment un galimaties, i d'ençà de la seva desamortització el 1798, els propietaris s'han succeït de forma no menys folletinesca. Des del 2009 és propietat de l'Ajuntament de Tossa que ho va comprar. D'entre els seus propietaris al llarg del temps en destaca Grau Rodés Moré, un comerciant d'ascendència tossenca, que el va rescatar de l'estat ruïnós en el que es trobava, i el 1882 el va reedificar de bell nou donant-li l'aspecte actual.

Antiga creu de terme amb el santuari de Sant Grau al fons, a principi del segle XX. Col·lecció Mara Tenedor Galera.

Actual creu de terme de Sant Grau. Foto Jordi Ferré Gicquel.

ACTUACIÓ DE MILLORA DE LA ETAP DE SANT GRAU (TOSSA DE MAR)

L'estació de tractament d'aigua potable (ETAP) de Sant Grau, està ubicada al costat del dipòsit Ermita i realitza el tractament de l'aigua superficial que es recull a la bassa de captació. La qualitat de l'aigua de la bassa és força canviant durant l'any i els principals problemes que presenta és una terbolesa elevada i la concentració de ferro i manganés per sobre dels valors paramètrics establerts per el RD.140/2003.

El procés de potabilització de l'aigua que es realitza actualment consisteix en una oxidació prèvia amb hipoclorit sòdic i l'addició de floculant a la canonada d'entrada i la filtració mitjançant un filtre marca "Culligan" de DN.600 amb un rebliment interior de carbó actiu i sílice. Un cop finalitzat aquest procés, l'aigua tractada s'emmagatzema al dipòsit Ermita de 120 m3, mentre que l'aigua de rentat del filtre s'aboca al medi.

Bassa de captació

L'aigua de sortida de la ETAP presenta en general una bona qualitat durant tot l'any, no obstant això, durant l'època estival, el nivell d'aigua de la bassa de captació disminueix considerablement a conseqüència de l'increment de consums i l'absència de pluges i es produeix un empitjorament substancial de la qualitat de l'aigua que la ETAP és incapaç de tractar adequadament.

L'actuació de millora, consisteix en doblar la capacitat de tractament de la planta mitjançant la incorporació d'un nou filtre que treballarà en sèrie amb l'existent. El nou filtre serà de la marca "Culligan" de DN.900 amb un rebliment interior d'antracita, sílice i pirulosita. Com a millores addicionals, s'instal·larà un nou dipòsit d'aigua d'entrada de PRFV de 2 m^3 on es realitzarà l'oxidació prèvia amb hipoclorit sòdic al 15% i també es posarà un decantador de 6 m^3 per tal de retenir les partícules sòlides de l'aigua de rentat (fangs) i abocar a medi l'aigua neta.

Aquestes actuacions actualment es troben en execució i es preveu que es finalitzin durant aquest mes de juny.

Tossa de Mar, 2 de juny de 2021.

ETAP Sant Grau

ITINERARIS I RUTES PEL PARADÍS BLAU

El sender de gran recorregut GR 92 ressegueix la costa mediterrània i travessa el terme municipal de Tossa de Mar de nord a sud. Les cinc rutes que els proposem segueixen parcialment aquest GR 92, utilitzant-lo com a eix vertebrador, però derivant també en altres camins, igualment senyalitzats, que els permetran descobrir la riquesa natural i paisatgística de Tossa de Mar.

La possibilitat de descoberta del nostre entorn es pot complementar i ampliar amb un programa de rutes guiades que, de la mà d'un guia local expert, els mostrarà i ajudarà a interpretar els seus valors més preuats.

CONSELLS

- *Valorar si es té la preparació física apropiada per fer la ruta escollida, ser conscient de les pròpies limitacions i actuar amb seny.*
- *Portar un calçat apropiat per caminar.*
- *Si es fa la ruta en BTT, portar casc i una cambra de recanvi.*
- *Assabentar-se de les prediccions meteorològiques.*
- *Portar roba adequada a les condicions meteorològiques del moment.*
- *Portar aigua abundant principalment durant l'època estival.*
- *Utilitzar protecció solar.*
- *Millor no anar-hi sols.*
- *Deixar constància de l'itinerari que volem recórrer, especialment si hi anem sols.*
- *Endur-se el mòbil ben carregat.*
- *En el camí de ronda, extremar les precaucions en els llocs exposats als penya-segats i no sortir del camí.*
- *No fer foc.*
- *Respectar i gaudir de l'entorn.*

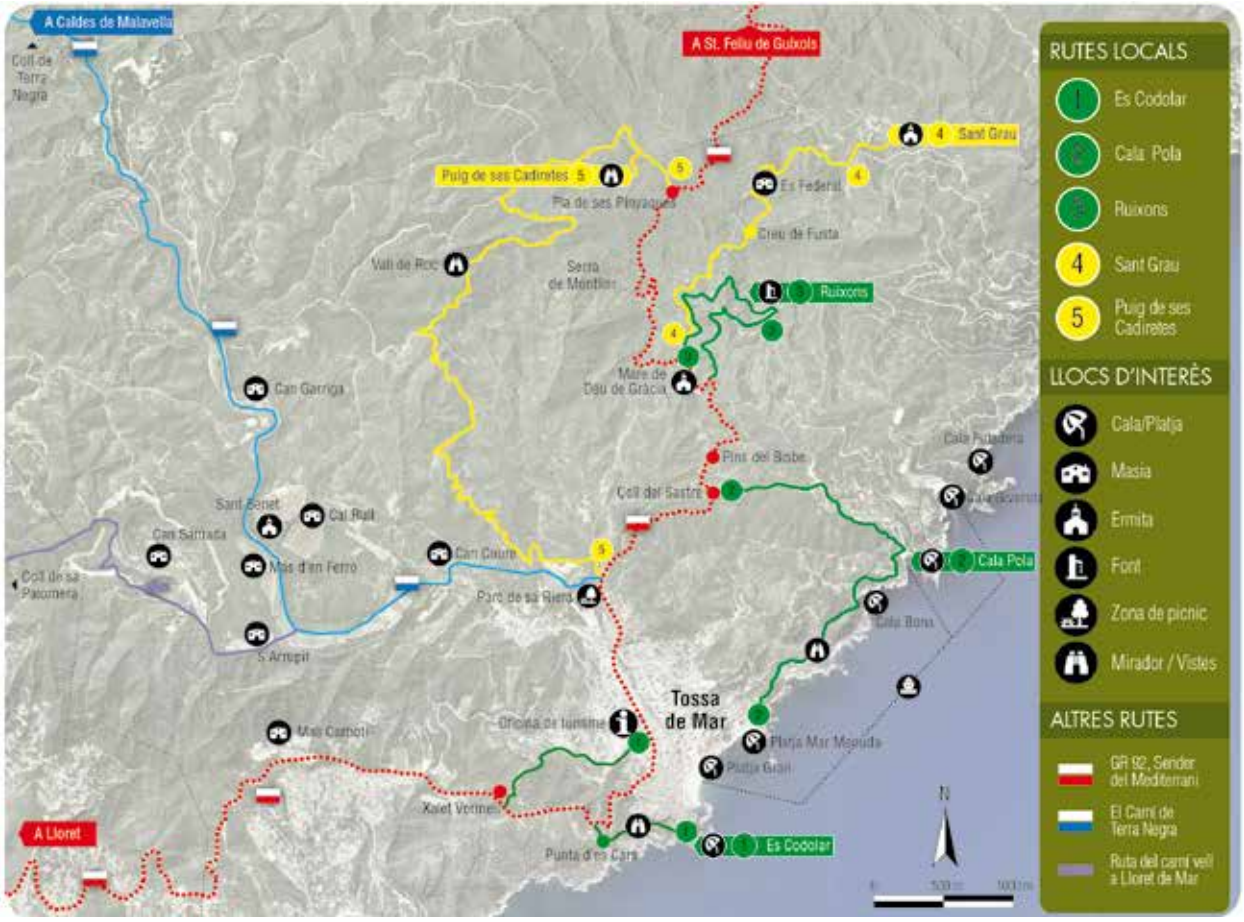

LA RUTA DELS MONUMENTS MEGALÍTICS A TOSSA DE MAR

Joel Colomer Casamitjana

Pel magnífic i majestuós massís de les Cadiretes hi ha una de les concentracions més importants de monuments megalítics de Catalunya. Sembla que la datació d'aquestes joies de la prehistòria catalana és a l'entorn de l'edat del bronze, és a dir entre el 2500-2200 aC. Una gran part d'aquestes construccions es troben al preciós paratge de Sant Grau.

El megalitisme es basa en l'estudi, recerca i difusió d'uns monuments, que en la seva gran majoria resopnien a un marcat caràcter ritual. Eren construccions destinades a l'enterrament de personatges de la tribu o grup i que tenien una especial rellevància social. Per això en moltes ocasions, quan s'ha dut a terme les excavacions pertinents, han aparegut objectes preuats pels difunts, en forma d'aixovars. Alguns dels materials recuperats en diversos jaciments arqueològics es troben exposats en museus i ajuden a entendre el funcionament d'aquelles societats del passat. Les restes obtingudes permeten saber l'estructura social, econòmica i religiosa dels pobladors del bronze, en aquest cas català. Alguns d'aquests objectes poden ser collarets, anells, peces de sílex, etc.

Les construccions

Un dolmen estava fet de material pedri, normalment de gran format, com lloses. Això hi té a veure lògicament el medi natural i concretament geològic de la zona a on es troben aquest tipus de construccions. El massís de les Cadiretes té un bon apartat de roca calcària i sorrenca, que permet la formació d'aquests blocs massissos per tal de donar formar al dolmen. Un element que està format per tres parts importants, és a dir unes lloses laterals que s'aixequen amb una tapa a la part final i sobretot unes altres al damunt. Fent la funció d'aixopluc i de reserar el continent del seu interior. Tot seguit es troba tancat amb unes altres lloses o pedres de més petit tamany a l'entrada, per evitar la seva profanació o l'accés d'animals.

El paradolmen segueix, en gran part, aquesta guia de construcció, tot i que la diferència més significativa es troba en determinades parts de la seva estructura. Concretament s'aprofita de les formes de les roques existents. Aleshores existeixen paradolmens que tenen la seva coberta de la forma sortint d'una roca i només llavors es requereix omplir els costats laterals amb lloses. Així doncs, s'obté una construcció de tipus megalític, aprofitant els recursos naturals i més precisament, les formes de la roca natural. Concretament d'aquesta tipologia de dolmens, els exemples conservats al massís de les Cadiretes son dels més espectaculars en qualitat i nombre d'arreu de Catalunya. Per tant és de vital importància la seva conservació, estudi i difusió pel públic en general.

Finalment el menhir és una pedra de grans dimensions clavada al terra i col·locada de forma vertical. El seu sentit podia ser variat, des d'un monument ritual com a marcatge d'un lloc de culte, a ser un pedra fita, delimitadora d'un territori d'una tribu en concret. A dia d'avui la visió més famosa que tenim d'un menhir i que ens ve directament a la memòria és a la sèrie de dibuixos animats Astèrix. On precisament Obèlix, el seu amic inseparable, porta a la seva esquena un pesat i gran menhir. Un element indispensable dins l'univers mental, ritual i religiós de les tribus celtes, en aquest cas els gals. Però que prové d'una clara herència de les èpoques més reculades del Bronze.

Paradolmen d'en García. Foto Jordi Ferré Gicquel.

Paradolmen de les Rates. Foto Josep Santané Ribas.

Els exemples del paratge de Sant Grau

El Paradolmen de Pedra sobre Altra és un dels més espectaculars, amb una entrada amb lloses a banda i banda fins l'entrada del túmul. Té una longitud de més de 6m i està fet de lloses de gran tamany. Sembla que va ser excavat per Lluís Esteva durant els anys 80 del segle XX. En aquesta excavació es van trobar diversos fragments d'una fulla de sílex i un vas. Alguns dels dolmens, paradolmens i menhir que podem veure a la zona que envolta l'ermita de Sant Grau són: el Paradolmen d'en García, el Paradolmen de les Rates, el Menhir de l'Avi o el Menhir de Montllor.

En definitiva una opció molt interessant que es pot fer en família per descobrir un dels valors patrimonials de primer ordre que tenim a les comarques gironines. Arribar a conèixer com vivien els pobladors i pobladores del massís de les Cadiretes a l'edat de Bronze, mitjançant aquests monuments, és una activitat lúdica i recomanable. La diversitat de recursos turístics, patrimonials, culturals i històrics que hi ha la població de Tossa fan palesa la seva riquesa, de la qual no només es queda amb el conegut i massa castigat turisme de sol i platja.

Menhir d'en Llach. Foto Jordi Ferré Gicquel.

EL BOSC TERAPÈUTIC DE SANT GRAU

A casa nostra, els banys de bosc, són la versió europea dels famosos **"SHINRIN YOKU"** japonesos, que significa absorbir l'atmosfera del bosc i daten dels anys vuitanta.

A Tossa de Mar i al santuari de Sant Grau, en mig d'un bosc litoral mediterrani de gran valor i amb vistes al mar, tenim un itinerari terapèutic que permet la realització d'aquestes activitats beneficioses per a la salut dels usuaris.

Les activitats que es realitzen durant un bany de bosc permeten, gràcies al seu ritme lent, l'absorció dels anomenats *"FITONCIDES"* que són compostos volàtils orgànics que permeten als arbres comunicar-se i relacionar-se entre ells. Quan més vell és un arbre més substàncies d'aquesta naturalesa posseeix.

En Josep Santané i Ribas, Guia de l'entorn natural de l'Ajuntament de Tossa de Mar i Guia Terapèutic per SELVANS, que és l'entitat gestora de l'itinerari de Sant Grau, és el responsable de les activitats en aquest indret.

Els interessats han d'adreçar-se a SELVANS https://selvans.coop/projecte/bosc-ardenya/ o al telèfon 629 974 698.

Fotos: Josep Santané Ribas

Fotos: Josep Santané Ribas

TOSSA: UNA MAR DE SALUT

Josep Lloret Romañach

Equip de recerca integrat per: Arnau Carreño, Olga Enciso, Eva Fontdecaba, Angel Izquierdo, Joan San, Sílvia Gómez, Stefania Minuto i Josep Lloret.

Arriba l'estiu i, tot i que per a gran part de la població aquest fet vol dir que arriben les vacances, el temps lliure, o la relaxació, als pobles de la Costa Brava pren un altre significat completament diferent. Torna la temporada turística i, per tant, toca tornar a obrir botigues, cuinar i servir menjars, i obrir els negocis de les activitats a mar. Totes aquestes activitats es fan en un període relativament curt de temps, combinades amb llargues jornades laborals i pocs dies de descans que, malgrat aporten benefici econòmic, poden afectar negativament el nostre benestar en forma d'estrès, insomni o manca d'activitat física.

En aquest sentit, la Organització Mundial de la Salut (OMS) recomana a la població adulta practicar, com a *mínim*, 150 minuts (2 hores i mitja) d'activitat física moderada a la setmana. Hi ha nombrosos estudis científics que demostren que la pràctica regular d'activitat física i esports està lligada a assolir un pes i una forma física saludable, enfortiment dels ossos, músculs, tendons i lligaments, un menor risc de patir hipertensió o malalties coronàries, un menor risc de desenvolupar determinats tipus de càncer i, fins i tot, una reducció del risc de patir determinades malalties mentals com la depressió, l'estrès o l'ansietat.

Tossa de Mar es troba en un entorn privilegiat: un espai natural de gran interès històric, ecològic i paisatgístic, ideal per a la pràctica de multitud d'esports i d'activitat física a la natura, doncs ofereix la possibilitat de fer caiac, busseig, navegar o simplement nedar a la seva bella mar, o bé caminar o fer bicicleta de muntanya per les muntanyes del massís de Cadiretes, pel bosc de Sant Grau, o pel camí de ronda. En aquest sentit, cada cop són més els estudis científics que indiquen que practicar activitat física en entorns naturals, sobretot a prop de mar, duu associats més beneficis per a la salut que pas fer-ho en un espai tancat o en un entorn urbà. Els estudis indiquen que l'exposició a aquests entorns naturals, també denominats *espais verds* (a terra) o *espais blaus* (a l'aigua), està lligada a una millora de la salut i el benestar mental, una reducció de l'estrès i l'ansietat, un increment de la satisfacció amb la vida, una major interacció social i millor capacitat de memòria i aprenentatge.

I és que fins i tot activitats tan quotidianes com anar a la feina, anar a comprar o simplement anar a fer una volta per esbargir-se tenen un gran potencial per a la nostra salut si es fan prop d'un entorn natural, especialment a la costa. A països com Gran Bretanya o el Japó cada cop es realitzen més estudis que avaluen els beneficis de viure prop o practicar activitats en aquests espais verds i blaus en població general i en diversos col·lectius d'interès, com ara la gent gran.

És per aquests motius que l'equip d'investigadors de la Càtedra Oceans i Salut Humana de la Universitat de Girona, juntament amb metges i metgesses dels CAPs de Tossa de Mar i Roses/Castelló d'Empúries i de l'Institut Català d'Oncologia, en col·laboració amb Oncolliga Girona i Fundació Roses Contra el Càncer, hem desenvolupat un estudi anomenat Recepta Blava, on busquem avaluar quins són els beneficis de practicar activitat física en aquests espais naturals en persones que es recuperen d'un càncer. L'estudi Recepta Blava està finançat per una beca E-Health concedida per el Col·legi Oficial de Metges de Girona i s'emmarca dins la tesi doctoral de l'Arnau Carreño, que gaudeix d'una beca predoctoral cofinançada per l'Ajuntament de Tossa de Mar i la Càtedra Oceans i Salut Humana. Els participants d'aquest estudi practiquen diverses activitats al mar com caminar

per la platja o pel camí de ronda, banyar-se a mar, i practicar snorkel (observació del fons del mar amb tub i ulleres, sense botelles) tot descobrint la fauna i flora marina, i l'equip investigador n'avalua els possibles beneficis sobre la seva salut. Per a fer-ho s'utilitzen una sèrie de qüestionaris mèdics, es pren la pressió arterial dels pacients abans i després de l'activitat, i també s'obtenen dades amb uns rellotges intel·ligents que els pacients duen durant l'estudi i que monitoritzen paràmetres com la freqüència cardíaca o la qualitat del son. Sobretot, però, motivem als participants a passar-ho bé i a (re)descobrir l'ecosistema marí i la costa que els envolta, un entorn sovint privilegiat però encara poc conegut per a gran part dels ciutadans.

Tot i que encara no tenim els resultats de l'estudi perquè encara hi estem treballant, l'equip del projecte Recepta Blava encoratgem als veïns i veïnes de Tossa de Mar i als visitants a seguir descobrint i gaudint de l'entorn privilegiat on es troba el poble. Activitats tan simples com caminar cada dia un mínim 10 minuts al bosc o vora mar, banyar-se o nedar al mar, o practicar caiac o busseig, poden induir grans canvis en la nostra salut física i mental, contribuint així a la prevenció de determinades malalties. La natura, com a actiu de salut, pot ajudar a reconnectar-nos amb nosaltres mateixos, a trobar un moment de pau i introspecció i a relaxar-nos per posar en ordre el que ens neguiteja, sobretot després de la pandèmia de la Covid-19, que ha fet incrementar la prevalença de trastorns mentals (depressió, ansietat, etc.) a tot el món. És per això que recomanem als tossencs i tossenques aprofitar sortir a l'aire lliure, amb precaució, i tornar gaudir de la vostra festa major, de la mar i de la natura.

Això sí: recordem que aquests beneficis només són possibles si mantenim un entorn net i saludable, doncs la nostra salut depèn directament de la salut del que ens envolta. **Per això és important cuidar la nostra mar i la nostra costa, tot preservant la gran diversitat d'espècies i hàbitats de Tossa. Mar sana, gent sana!**

Gaudiu d'una molt bona Festa Major!

Aquestes són algunes de les opinions dels participants a l'estudi:

Gerlind Bachmann: *"Llàstima que ja s'està acabant l'estudi, he gaudit molt amb les activitats que hem realitzat. La mar em dona sensació de llibertat, em relaxa i em deixa com nova. M'ha encantat descobrir la fauna i flora marina."*

Marc Sallés: *"Em sento feliç i amb moltes ganes de viure, i també relaxat i tranquil amb la natura que m'envolta."*

Manuel Domínguez: *"M'he sentit orgullós de poder participar i estar amb tothom, si serveix per ajudar a la resta de gent em sembla perfecte. Durant les caminades em sentia protegit i estimat, sobretot en moments on el cos es queixava. En resum, una experiència per repetir si les circumstàncies ho permeten".*

Doctora Olga Enciso (CAP Tossa de Mar): *"La vida ens dona oportunitats per continuar lluitant, i davant dels nostres ulls tenim la recepta mes fàcil per trobar la felicitat! Casa nostra, Mar i Muntanya, no t'ho perdis!"*

SINGULARITATS NATURALS DE SANT GRAU

Jordi Couso Vilà

Sant Grau es troba al cor del massís de l'Ardenya Cadiretes. Aquest és un sistema muntanyós de substrat granític i alçades modestes pertanyent a la part gironina de la Serralada Litoral Catalana. El punt culminant s'assoleix al puig de ses Cadiretes, amb una alçada de 519 m. Les petites valls i fondalades del massís es veuen solcades per torrents de règim típicament mediterrani. Els vessants marítims d'aquest massís baixen de forma sobtada fins el mar, configurant una costa rocosa, alta i escarpada, de grans penya-segats articulats amb petites cales.

La combinació de diferents processos geològics ha donat lloc a l'aflorament de tot un plegat de formes granítiques variades de perfils molt singulars. El conjunt és una interessant mostra de la geomorfologia en roques magmàtiques, tant pel que fa a les formes majors (doms, torres rocalloses), com a petita escala (cassoletes, taffoni…)

A la finca de Sant Grau destaca el conjunt granític de Pedra sobre Altra, que crida l'atenció per l'originalitat de la disposició de les pedres. A la base d'aquesta torre rocallosa trobem un sepulcre paradolmètic. La datació d'aquest jaciment arqueològic correspondria a una data aproximada d'entre el 2700 aC i el 2200 aC.

El paisatge d'aquesta serralada se situa dins del domini de la sureda (*Quercus suber*), explotada per la producció de suro. La sureda sovint es troba en forma de bosc mixt, amb alzines i pins barrejats entre els suros.

La sureda és un bosc esclarissat i obert, aquesta obertura afavoreix el pas de la llum del sol i la formació d'un sotabosc ric en arbusts amants de la llum i l'escalfor, molts d'ells productors de compostos aromàtics.

A la zona costanera trobem vegetació mediterrània costanera amb pinedes litorals de pi blanc, surera termòfila i brolles litorals.

En els fondals i obacs humits, trobem vegetació de ribera amb presència rica en espècies boreals, com per exemple la verneda, la gatelleda, la lloreda i l'avellanosa.

Cal realçar la presència d'algunes rareses florístiques i diferents especies protegides, com ara la falguera de rei i la ginesta linifòlia.

La finca de Sant Grau és un bon exemple d'aquest paisatge forestal mediterrani. Trobem alzines, suros (i algun híbrid que en diuen surolí) acompanyats per diferents espècies de pins. Al torrent de Vallpresona s'ha descrit la presència d'una comunitat d'espigues d'aigua (*Potamogeton polygonifolius*) una planta herbàcia aquàtica, espècie protegida al massís de Cadiretes.

La finca de Sant Grau disposa d'un Pla Tècnic de Gestió i Millora Forestal que preveu l'explotació del suro d'una part de la finca. El Pla vetlla per la recuperació i la potenciació d'espècies de flora i fauna a la zona.

El pla contempla també l'existència d'una àrea recreativa a l'entorn del santuari. Aquesta àrea està conduïda pel tossenc Grau Garriga i la seva família, veïns de la zona que han fet una gran tasca de reforma i manteniment de les instal·lacions i el seu entorn.

Surolí de Sant Grau (híbrid d'alzina i suro).
Foto: Josep Santané Ribas.

papeles viejos

HISTORIA D'UN TAP DE SURO

Era l'any 1884. A Sant Feliu de Guixols tingué lloc un «Certamen Literario, organitzat pel popular «Centro Recreativo», amb motiu de la Festa Major. La festa de les lletres va celebrar-se el dia 2 d'agost.

El premi d'una medalla de plata va correspondre a En Lleó Fontova, per la seva poesia titulada «Història d'un tap de suro», que ens relata les vicissituds d'un tap de suro que va anar d'aquí a allà, per tot arreu, com d'Herodes a Pilat.

Aquesta festa de les lletres va constituir un gran èxit, per tots els conceptes: organització, participació, etc. Les obres premiades en aquest certamen literari constituiren un volum, i d'ell avui transcrivim per a tots vostès aquesta esmentada poesia d'En Fontova.

PREMIO DE UNA MEDALLA DE PLATA

A D. LEON FONTOVA

HISTORIA D'UN TAP DE SURO

—Veritas.—

Com que 'm proposo esplicar
l' historia d'un tap de suro,
tiro avant y no deturo
pe 'ls fets que vaig á narrar.
D'aqueixa historia n'hi ha un feix
verídica, no ilusoria,
comensem doncas l'historia;
va á parlar lo tap mateix.

—Pe'ls que sapigan ahont cau
lo primer fet del relat,
dech dirlos que jo so nat
d'una alsina de Sant Grau.
Sense coneixe á mon pare,
e ignorant qu'eran afanys,
vaig pass á'ls vuit primers anys
á la cama de la mare.
¡Ay goig de la meva vida!
qui pogués tení 'l de avans,
tant sols coneixent aglans,
romanins y sajolida.
¡L'home! Aquet terrible agent
ab l'afany de destrossá
á la mare va deixar
lo mateix qu 'un camalluhent.
Trist vaig quedar jo sens 'ella
y ella trista sensa mí
¡qui 'ns hagués hagut de di
que fos tal la nostre estrella!
Desmayat, més mort que viu
van emportar se 'm d'allí,
y quant vaig tornar en mí
vaig trobarme á Sant Feliu.
Deixaré passar per alt
las greus mortificacions
que van darme aquells sanyons
que van fer tot lo meu mal.
A llescas vaig ser tallat,
carrat, escairat, bullit,
toscat que vol du pulit:
com si deyam esquilat.
—«Destinat á la gasseosa»—
vaig pensá ¿qué deu se aixó!...
quant te veig que ve un senyó
y á dins d'un gran cove 'm posa.
¿Valgam Deu y ab quina gent
vaig está en un dir Jesús!
entre 'l mal suro andalús
y 'l castellá tant dolent.
¡Quin cridar! ¡Ere un eccés!
—¡Soy digno de ser trat!!—
—¡Fuera! crida un tap d'aquí
y me l'hi planta un revés.
S'arman dos bandos allá
y arribem per fi á las mans;
jo, ab los taps de Sant Amans
que per mí 's van declará...
¡hi va habé!... lo que no apunto.
¡Crits y cops!... ¡Quin disbarat!...
no hi hagué tant altercat
quant van fe alló de Sagunto.
¡No vam armar poca guerra!
¡que! ¡ni á las Corts de Madrit!
¡entre empentas y burguit
vam girá 'l cove per terra!
Ja escampats ¡quin espatech!
aquet s'aixeca, aquell cau!...
—Per menos han guanyat grau
certs generals que conech.—
Ve 'l sayó y, quin desatino,
dos per qui, quatre per 'llá
nos tornan á encovoná,
y cada hu á son destino.
Dins d'un sach, a 'ls pochs moments
vaig se ab altres, deportat,
sense haber may conspirat
ni haber fet pronunciaments;
trobantme, en molt poca estona
de fé ab lo carril gran via
dins una cerveseria
de las que hi ha á Barcelona.
Y... allí va acabar la cosa,
vaig despedirm' de 'ls amichs,
y despres de greus fatichs
vaig ser tap de gasseosa.
No se sab quinas ambrollas
debia aguardar á dins,
que ¡fills meus! aquells vehins
¡me 'n feyan de pessigollas!
que mon constant pensament,
era, veyentme en perill
que 'm traguessen lo cordill
per fugir d'aquell torment...
y... 'm sembla que encar m'hi trobo,
desfán lo fil, surto sol:
gran cop de cap al trespol,
pero abans vaig rompre un globo.
Ab los trossos del crestall
que van caure, s'armá guerra:
van aná ampollas per terra
un senyó trenca un mirall,
y jo, mitg acorregut
de haber motivat alló,
no 'm vaig mourer d'un racó
tremolós y fent lo mut.
Vaig passar la nit en blanch,
ple de por, tot aturdit.
Senyors, vaig passá una nit,
que... si 'm punxan no 'm surt sanch.
Perdia las esperansas
de du ma historia endevant
quant al endemá, escombrant,
vaig pará a un caixó de pansas.
Y com diu que á los taps trovas
y que á las montañas no,
va se aixi, que en el caixó
vaig trobar amistats novas.
¡Oui 'ns ho tenía de di;
qui 's podia imaginar
que 'ns teniam de trobar
altre volte junts allí!
Varem fer las nostras bromas
al reunirns ab paisans,
dotse taps de *Sant Amants*
y quince ó vint de *Las comas*.
Tot lo bo no dura gaire
y aixó allí va resultá,
quant entra al caixó una ma,
y jugant nos tira en l'aire.
Jo vaig espantarme, á fe,
y deya entra 'l meu espant
¡si potsé 't fusellarán,
are qu' aixó ho fan per ré!
¡Fusellar! No va sé aixi
pero, be va ser pitjó!...
la ma ab un ganibetó
va comensarme á amagrí...
que... jo deya: «va sufrim»
¡si ja de tant temps sufria!...
Vaig tení una malaltia
¡que en va fer tornar mes prim!...
Tenia la mort aprop
y encare 'm vaig refinar
perque, aprimat vaig tapar
una ampolla d'aixarop.
Dolsament feya ma crisis:
dos mesets de bon estar;
mes l'aixarop va acabar
y estava aprop d'una tisis,
quant un dia, tot corrents
lo de la ma ve, 'm masega,
m'apreta, 'm maura, mastega...
¡l' hi haguessen caigut las dents...!
Per forsa m'hi va fe entrá;
debia dir: que s'amoli,
vaig tapá una ampolla d'oli
de fetje de bacallá,
y alló 'm va tornar la vida,
va donarme la salut
¡vaig tornar 'em tant rabassut
que fins semblava mentida!
Casi no hi ha qui ho comprenga
tan bo y tant malalt avans,
puch dir com los castellans:
No hay mal que por bien no venga.

Te un periodo l' historia
que no va passarme re
y es cuan morí 'l cafeté
que Deu lo tinga en la gloria.
També 'm creya morí á solas,
mes vaig ser dut á 'ls Encants,
á dintre de un renta mans
d'aquells que hi solan fer bolas.
Y, un dimecres jo crech qu' era,
¡trist de mi! 'm varen comprar
ab un panyo de billar,
sis plats y una cafetera.
¡Tot plegat pesseta y sis!
La meva sort, que la iguala
me van fe pujá una escala
pera portarme á un quint pis.
Y allí dalt van fer neteja
de tot aquell parament
quant vaig veure incontinent
lo mal que pot fe la enveja.
¡Oui ho podrá dir sino jo!
un tap tant bonich com era,
me van fer tapá una aiguera
sense gens de compassió,
y no sent prou aquests fets,
no 'm recordo quina diada
me va agafá una criada
pera fregá 'ls gabinets.
Ni ho puch di lo que he passat,
ni ho puch di perque he servit;
si 'l gavinet m'ha enmagrit
las humitats m'han inflat.
A las mans de la canalla
pe 'l fieudit he fet treball:
he servit per ensetall
de la dona que trevalla
per cent y cent feinas toscas
que contarlas no ve al cas
y gastat que 't gastarás
fins á ser gabia de moscas.
He fet ratllas á la cara
á mes d'un cómich d'aquells
que essent joves semblan vells
ab una que altre enmascara.
Per lo pobre pescador
he sigut la Providencia,
avisantlo jo ab ma ciencia,
de si 'l peix picava ó no.
Y de carácter, so alegre;
may he tingut opinions,
que manin dolents ó bons
may he sigut blanch ni negre.
No mes negre, tapant tinta
y de 'ls blanchs tapant blanquet
y de 'ls roigs ab coloret,
pero aixó es color que pinta.
He aburrit sempre l'embrolla,
may m'ha agradat lo tropell
m'haurán ficat á un sitrell,
hauré tapat una ampolla,
mes may de grat ha sigut,
sempre esclau, de mala gana...
¡y 's diu que sols á la Habana,
hi ha avuy esclavitut!

En fi, no vull mes sarau,
qui mes n'ha passat, que ho diga,
disposin ab lo que siga,
del humil tap de Sant Grau.

Juriol 1884.

LXV PREMI INTERNACIONAL TOSSA DE MAR DE PINTURA RÀPIDA

29 d'agost de 2021

Ajuntament de Tossa de Mar

Diputació de Girona

Sant Grau el 2007. Foto: Vicenç Gascons Sureda.

AJUNTAMENT DE TOSSA DE MAR
Regidories de Cultura i Festes
Arxiu Municipal de Tossa

Àrea d'Igualtat
Tossa lliure de sexisme